

Od Uhorského kráľovstva k Československej republike. Dokumenty z fondov slovenských regionálnych archívov k udalostiam v rokoch 1918 – 1919. Bratislava – Košice : MV SR, Štátny archív v Bratislave; MV SR Štátny archív v Košiciach, 2018. 504 s. ISBN 978-80-973256-0-2.

V roku stého výročia založenia Československej republiky (ČSR) bolo vydaných viacero zaujímavých vedeckých, no i populárno-odborných publikácií ako na Slovensku, tak aj na českej strane. Ich hlavný zámer možno zhrnúť do zdôraznenia si jednej z najvýraznejších udalostí, ak vôbec nie najvýznamnejšieho historického medzníka, moderných českých a slovenských dejín 20. storočia. Autori týchto historických prác posunuli stav slovenskej a českej historiografie do roviny novších či hlbších analýz pomerov a sledov udalostí pred aj po 28. októbri 1918 v Československu, resp. v mnohých prípadoch sa zameriavali skôr na jednotlivé konkrétne regióny, perifériu krajiny, kde sa štátoprávne

zmeny vnímali možno odlišnejšie ako v centrách spoločensko-politického diania.

Zo spolupráce dvoch štátnych archívov v Bratislave a Košiciach (vrátane ich pracovísk – pobočiek) spolu s pracovníkom Vojenského historického ústavu Petrom Chorvátom vzišla do tejto problematiky zapadajúca zbierka archívnych prameňov. Spolueditormi rozsiahlej publikácie okrem spomenutého P. Chorváta sú: Margita Bandoľová (Štátny archív v Košiciach, pracovisko Archív Trebišov), Mária Feješová (Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra), Ivan Guba (Archív mesta Bratislavy), Jozef Meliš (Štátny archív v Bratislave), Erik Dulovič a Lucia Tokárová (Štátny archív v Košiciach). Celkovo 260 dokumentov nachádzajúcich sa vo fondoch uvedených archívov dvoch najväčších slovenských miest a ich pracovísk mapuje vznik ČSR a obdobie jej prvého roku.

Editóri zbierky mali ambíciu vybrať najzávažnejšie dokumenty viažuce sa na zlomovú historickú etapu a zvlášť sa snažili vyselektovať pramene, zasadené do kontextu zániku Rakúsko-Uhorska a vzniku ČSR, vzťahujúce sa k jednotlivým regiónom Slovenska. Najreprezentatívnejšie pre nich preto boli dokumenty obsahu-

júce fondy jednotlivých župných zriadení do roku 1922 (hlavný župan, podžupan, služnovské úrady či verejnoprávne výbory). Zvlášť vzácne a smerodajné vo vykreslení spoločensko-politických pomerov krátko po vzniku nového štátu sú dokumenty nadriadených orgánov, inštitúcií už susedného maďarského štátu. Tie naznačujú, akým spôsobom sa maďarské správne orgány všemožne snažili v hektickej povojnovej dobe neustále usmerňovať činnosť župných orgánov už v novovzniknutej ČSR. Niektoré dokumenty potvrdzujú fakt, že išlo z ich strany o jasné snahy o dezintegráciu nového štátu, kladenie prekážok pre novovznikajúcu československú štátnu správu. Iné zaradené dokumenty vykresľujú, okrem postupného rozkladu starej štátnej moci a konštituovania nového aparátu (často problematický odchod starých úradníkov, presadzovanie československej agendy – prisahy vernosti novému československému štátu, príchod českých žandárov, úradníkov a získavanie si dôvery domácich slovenských obyvateľov), aj problémy zo zásobovaním či emotívne chvíle naplnené ozbrojenými nepokojmi v niektorých slovenských regiónoch.

Formálne je edícia prameňov zvládnutá na vysokej úrovni. Dokumenty sú zoradené chronologicky. České a slovenské písomnosti obsahujú záhlavný regist obsahujúci všetky potrebné údaje ako odosielateľa, príjemcu či predmet riešeného dokumentu. K cudzojazyčnému dokumentu editori zaradili náhradný regist obsahujúci okrem uvedených údajov aj mená osôb, názvy lokalít a obsiahnejší obsah, čím sledovali širšie využitie zbierky aj pre vedecké účely. Editori doplnili text o textové a vecné poznámky. Samozrejmosťou sú informácie o uložení dokumentu v konkrétnom archíve, fonde, príp. je uvedené aj inventárne číslo, číslo spisu a škatule, čo umožňuje recipientovi jednoduchšiu cestu vyhľadania originálu prameňa v príslušnom archíve. Menný, miestny a vecný register sprehľadňuje celú publikáciu.

Zbierka dokumentov *Od Uhorského kráľovstva k Československej republike. Dokumenty z fondov slovenských regionálnych archívov k udalostiam v rokoch 1918 – 1919* je vydareným dielom kolektívu historikov – archivárov venovaným výročiu vzniku spoločného štátu Čechov a Slovákov. Možno ju zaradiť medzi edície prameňov, ktoré sprístupňujú širšej čitateľskej verejnosti dobové pohľady na zlomové udalosti našich novodobých dejín.

Peter Koval'